

A „Budapesti Hírlap” tárcája.

Országos-könyvkiállítás.

(A „Budapesti Hírlap” eredeti tárcája.)

A tudományoknak emelt palotában, ott a Dunaparton, mely a civilizált Budapestnek mintegy határpontján áll, mert mögötte gyárak füstös kéményei merednek ég felé, hetek óta furás-faragás, sürgés-forgás, izgatottság, lelkenedezés boszantja a csöndhez és unalomhoz szokott muzsákat. Az országos könyvkiállító bizottság tekintetes Karai és Rendei az Eszterházy-képtár helyiségeit szemelték ki a kiállítás színhelyéül. Im miért a máskor csöndes termekben az óriási fölfordultság, a valóságos chaosz, melyről a jóakaratu optimizmus hirdette csak, hogy annak idején a szép rendnek fog helyet adni. A falakról az antik világ meztelen istenasszonyai, a fájdalomtól égő szívű Madonnák, haragos szemöldökű leventék bizony belefáradhattak az asztalos munka gyönyöreibe, orrukat fintorgathatták váltig a festékes bögrék illatára, a gyorskezü, hallgatag alakokra, kik tengernyi bájaikra ügyet sem vetnek, megvetéssel meresztgethették szemeiket.

Denique kész van minden! Holnap megnyílik az első magyar könyvkiállítás. A még festéktől nedves szekrényeket, melyekben századok szorgalmának, kitartásának, lángelméjének, olykor a nyegleségnek is, föntartói szép rendben sorakoznak, látni és csodálni fogják sokan. Lesznek ott a betűkre esküvő Wagnerek, korifeusok a tudomány és irodalom köréből, honboldogító politikusok, csábos mosolyú hölgyek. A kiknek „van szemök a

látásra”, fognák látni, hogy néhány ember lelkiismeretes munkája aránylag rövid idő alatt, aránylag szerény eszközökkel, mit tudott elérni. Néhány havi csak, hogy Ráth György kir. táblai tanácselnök s ügybuzgó társai egy könyvkiállítás eszméjét pendíték meg. Kezdetben az intézők is alig voltak tisztában, hogy ily munka végzése mennyi fáradságot, jóakaratot, sőt áldozatot is kíván. Az az érdem dicsérje őket, hogy rövid idő alatt töméntelen érdekes anyagot hordtak össze, s azt úgy rendezték, hogy a buvár, amateur, laikus egyaránt könnyen áttekintheti.

A kiállítás egyszeri, futólagos áttekintése után, mikor szemlénket a még folyó munka s a munkások izgatott volta is untalanul megzavarta, — ne várja a nyájas olvasó, hogy annak világos, szabatos képét rajzoljuk. Ne várjon indokolt ítéletet a munka sikere felől. Tisztünk most csupán annyi, hogy bárcsak halvány fogalmát adjuk annak, mit kereshet és mit talál az érdeklődő az országos könyvkiállításban.

A civilizáció fokozatos fejlődésének képét alig őrzi meg valami teljesebben, mint a könyv. Előállításában része van a tudománynak, művészetnek, iparnak egyaránt. Fájdalom, ez állítás jobban illik a múlt idők tisztos hagyományaira napjaink termékeinél. Guttenberg sok változáson átment találmanya csak részben áldás, részben az átkok átka. A könyvnek is kevesebb a becsülete, mint volt akkor, midőn fáradsággal gondolták ki, sokszor változott a hold, míg a másoló éji, nappali törődésével leírta, s olvasása sem volt kellemes és könnyű. Gondoljon az olvasó a rémületet gerjesztő folian-

sokra, melyek összefűzött hártyalapokból állanak, minden egyes betűje kézzel rajzoltatott, súlya pedig olyan, hogy könnyűszerű forgatására óriások kelleneek. A középkor első századai ily „moles”-ekbe temették a tudományt és művészetet. Egy könyv becse fölért egy jókora dominiuméval. A könyvek drágaságát bőven magyarázza az anyag és az előállítással járó számtalan veszély. Írásra a pergament használták, s a kiállítás díszét kézi rajzokkal, napok munkáját igénylő kezdőbetűkkel emelték. A műtörténész tanulságosan forgathatja az időtől fakó lapokat, s míg a bibliából vett képek fogyatékos körrajzát, halvány, fárasztó színeit megmosolyogja, találhat bőven alkalmat megbámulni a csüggedést nem ismerő törekvést, azt a makacs kitartást, mely parányi sikerért óriási akadályokkal dacol. A keresztre feszítés untalan ismétlődő rajzaiban, a sokszor silány másolatokban, nincs okunk bámulni sem a koncepciót, sem a kivitelet: mégis tanulságosak, mint stádiumai amaz útnak, melyet az ember megfutott, míg módját ejtette, hogy az ideált méltóan érzékteltesse. Egymásután nézve a különböző századok festői törekvéseit, mintegy látni véljük, a gyakorlat által mint vált a kéz ügyessé, a szem élessé, — fantázia termékenységre, hogy jött rá a perspektíva s a színezés titkaira. A fáradságos iniciálék (kezdőbetűk) mintegy iskola voltak a rajzolásban. S valóban forgatva a természetes kódexeket, nem tudjuk, azt a kitartást bámuljuk-e inkább, mely föltétele az ily munka sikerének, vagy azt az ügyességet, a melyre a másolók szert tőnek.

Nem részletezem aprójára, hogy a kódex-irodalomból mit nyújt a kiállítás, csupán azt em-

item meg, hogy a IX. századbéli c o d e x aureustól a Corvináig a közben eső idők változatos emlékeit találja az érdeklődő. Az a kalauz, mely a napokban világot lát, minden egyes kodex bybliografikus ismertetését fogja tartalmazni szakemberek tollából, hadd utaljam arra azokat, kiket a kodexek ismerete érdekelne.

Nem kevésbé érdekes a kiállítás másik fele, mely négy század nyomda-termékeit időrendben tünteti föl. Kevéssé tartozik tárgyamhoz fejtegetni azt, hogy a könyvnyomtatás fölfedezése mily lökést adott a már élénk humanisztikus törekvéseknek. A renaissance harcosait diadalra vezette, kezükbe eszközt adván az eszmék gyors és kevésbé költséges terjesztésére. A reformáció, mely a keresztyénséget ősforrásához, a bibliához vezette vissza, többet köszön e találmánynak, mely azóta nagyhatalommá vált, mint bármi egyébnek a föld színén.

A magyar látogatót bizonyosan fogja érdekelni a „Budai krónika“, az első könyv, mely Magyarországon nyomtatott. 1472-től aztán érdekes változatosságban vonulnak el szemei előtt a magyar nyomdák termékei. Látjuk, hogy a Hess András által meghonosított találmány, mily gyorsan ver gyökeret Magyarország talajában, s a fejlettebb városok mint kapnak a nyomda-iparon. Nálunk is, mint Európában mindenütt, kivált a protenstanzizmus veszi pártfogása alá. A megújított hit hiveinek kezébe bibliát adott, ezzel nagy hirtelen megsokasítá a nyomdákat.

A nyomtatott könyv a szellemi kincseket tággabbkörben terjeszté, s k ö z z é tette, mi előbb csak p r i v a t u m volt. A könyv külsején is csak hamar megtetszett, hogy az arisztokratikus körök-

ből alászállott, nem volt többé ijesztő terjedelmű s a hártát használatból kiszorította a rongyból készített papír. Egy-egy biblia még tekintélyes folians alakjával imponál, de föltűnik már mellette a ma divatos negyed és nyolcadrét, mely minden versenytársát legyurta.

A figyelmes szemlélő érdekes összehasonlításokat tehet a különböző városok nyomda-termékei között. Az ellentét kedvelői gyönyörködhetnek, hogy a kalvinista lelkipásztorok heves polemiai mily békés szomszédságban élnek P á z m á n „K a l a u z á“-val, az obskurus prognostikon, mint szincerizál a „Logica“ elemeivel. Az a naptár tömeg, mely néhány szekrényben terpeszkedik, kellemes látványt nyújt a kuriozumon kapkodóknak. A ki humort keres, nézzen csak végig néhány címet. Kit ne mulattatna jobban élc-lapjainknál az ilyen cím: „Ígen hasznos és drága, nemes receptum, avagy orvosság, mikoron az asszonyi állaton, avagy az szolgáló leányon tunya, rest, cácogó szin vagyon“? Némelyeknek hizeleghet a „kopaszságnak dicsereti“. Bő lelki áldást ígér: „A földi részeg szerencsének lakodalmában tombolók jóra intő csengetyű“-je. A kik Jóbbal az égre vetik szemeiket, bizonyára kedves ismerőssükként üdvözlük a „Menyei tárház kulcsá“-t, az „Idvességnek útjá“-t, „Az égre kézen fogva vezető kalauz“-t, a „Menyország kinyitott egyetlen egy szoros kapujá“-t.

A könyvkiállítást hivatalosan holnap nyitják meg. A közönség és a szakférfiak döntsék el, hogy az intézők minő sikerrel fáradtak a fölvállalt ügyben. Részünkről — avatatlanok lévén a dologban — semmi dicséretet sem merünk előlegezni. A jól végzett munka dicsérje önmagát.

Zilahi Béla.